

мр Весна Богуновић, Јелена Стојановић

БИТЕФ театар, Београд, Србија
 vesna.bogunovic@bitef.rs, jelena.stojan@gmail.com

У ПОТРАЗИ ЗА ДОЖИВЉАЈЕМ И СМИСЛОМ КРОЗ УМЕТНИЧКУ АКЦИЈУ У ГРАДСКОЈ СРЕДИНИ

Сажетак

БИТЕФ ЗОНА је пројекат БИТЕФ театра, настао 2015. године са циљем да истакне неопходност, значај и допринос грађана за обликовање будућности нашег града и његове урбане културе, негујући културни идентитет и промовишући различитости кроз присуство културе у ширем и ужем смислу, уметничког деловања и активно учешће хетерогене заједнице у јавном простору. БИТЕФ зона има за циљ да укаже на важност дијалога између заједнице и уметника у самом ткиву града (у овој фази пројекта), чиме се управо комуницира с осећајима свакодневних или случајних пролазника. Иницијатива да се развије кроз непосредно, неизоловано искуство, експериментални приступ, истраживање оквира за трајно деловање и употребу уметности у животу заједнице, указује на потребу локалног становништва и града да одоли дематеријализацији и да увођењем присуства уметности, савременог стваралаштва и ванинституционалне едукације у јавни простор – Сквер Мира Траиловић – оствари додате и креативне вредности у оквиру те исте заједнице. БИТЕФ ЗОНА истражује, мапира, производи и укључује различите културно-уметничке садржаје указујући на јединствену, атрактивну, ексклузивну и садржајну опредељеност простора. Театар који је основала Мира Траиловић, сквер као јавни простор, стамбени простор града и клупска сцена делују кроз БИТЕФ зону као целина, пример симбиозе и прожимања културе и свакодневног живота. У основи пројекта је продукција, презентација, презервација, промоција, конзумација, едукативна и друга комуникација и интеракција културних и уметничких садржаја и форми БИТЕФ театра, локалне заједнице и Града Београда.

Кључне речи: Битеф зона, Битеф театар, Сквер Мира Траиловић, Град Београд.

Увод

БИТЕФ (Београдски интернационални театарски фестивал) основала је Мира Траиловић у сарадњи са Јованом Ђириловим 26. децембра 1967. Године. До своје смрти 1989. године била је уметнички директор овог пројекта. На њену иницијативу је, на тековинама овог, једног од најстаријих и најзначајнијих позоришних фестивала, 3. марта 1989. године основано

Битефово позориште. Град Београд је 3. марта 1989. године основао БИТЕФ театар у реконструисаној згради, током II светског рата грађене евангелистичке цркве, а данас споменика културе града Београда.

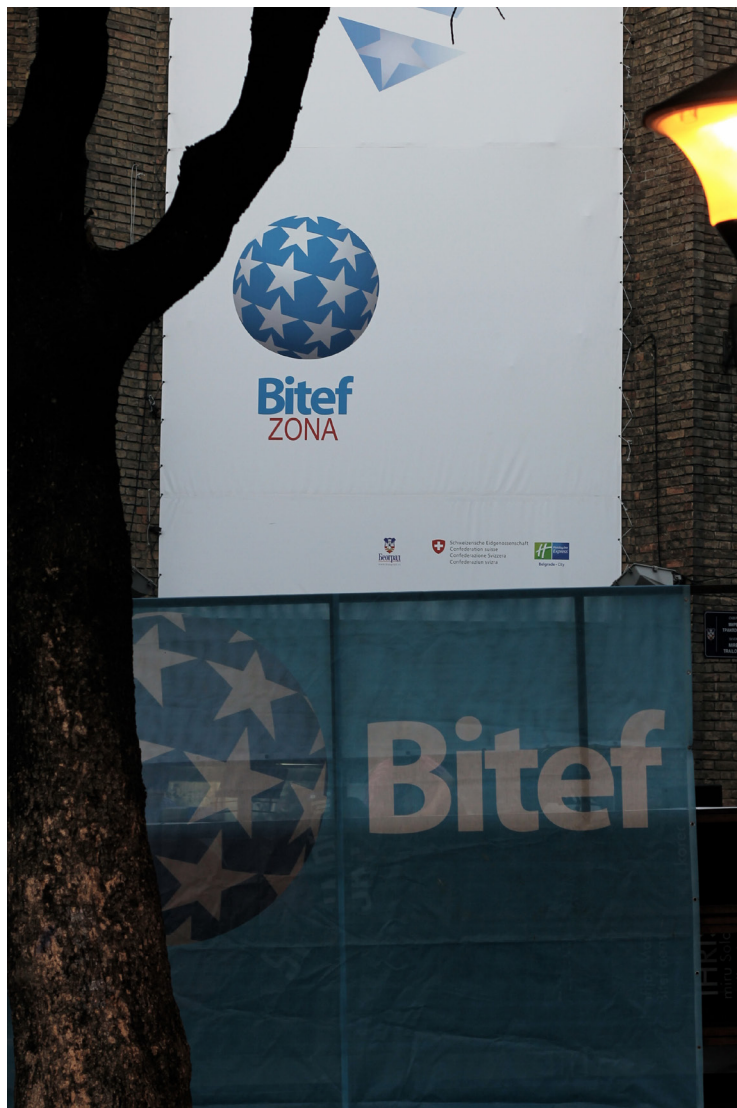

Foto: Ana Ćirilović

PRATEĆI PROGRAM 49. BITEFA

12–24. septembar

Skver Mire Trailović

Produkcija: BITEF teatar, 2015.

Од манифеста, преко свечаности отварања и дизајна првобитног визуелног идентитета (инкорпорирано дрво са сквера), Мира је јасно ставила до знања да се сценски простор овог позоришта простире унутар, али и ван зидова саме зграде – на тадашњем тргу, а данас скверу који носи њено име.

Но, простор испред БИТЕФ театра, који се везује за једну од најзначајнијих културних манифестација у земљи – интернационални БИТЕФ фестивал, данас је место за свакодневну производњу некултуре која настаје у, нажалост несрећној комуникацији са једном од најживљих пијаца у градском језгру. Тужно стање у коме се данас налази Сквер Мире Траиловић је одраз небриге и заборава и већ дуже време вапи за изналагањем решења.

Отуда смо посегли за пројектом који би се бавио продукцијом, презентацијом, промоцијом, као и неговањем едукативне и других врста комуникације у интеракцији културних и уметничких садржаја у форми БИТЕФ театра, локалне заједнице и Града Београда.

Од самог почетка света уметнички радови/догађаји су смештани у јавни простор. Експерименталне визуелне уметности, у широком распону од перформанса до догађаја и хепенинга, инсталација и акција, просторно специфичних интервенција и јавних пројекција, уличне и герилске уметности, партиципаторне уметности и уметности која ради са локалним заједницама, током целог прошлог века развијале су стратегије присвајања јавних градских простора и остваривања јавне улоге. Остваривање тих циљева укључује и подстицање едукације и примене нових технологија у култури, те популаризацију појединачних и групних културних активности и креативних потенцијала.

Пуко постављање, приказивање или извођење уметничких радова у спољашњи простор (испред БИТЕФ театра на пример), не значи нужно и непосредно њихово постављање у сферу јавне уметности. Уметнички радови и процеси треба да остваре перформативну улогу у колективној имагинацији и просторним искуствима корисника простора у који су смештени, као и развијен однос спрам означавајућих пракси у социјалном и културном миљеу који деле.

Рад на пројекту, као и манифестацију отварања и реализације БИТЕФ зоне подржали су градоначелник Града Београда, Град Београд, Амбасада Швајцарске у Србији, Монтероса д.о.о. и многи други.

Визија и циљеви пројекта Битеф зона

Основни циљ пројекта је оживљавање Сквера Мире Траиловић као одрживог јавног места града који треба да делује у међузависности са функционалним карактеристикама и културним контекстом у коме се налази, у смислу његовог настанка, развоја и промена кроз време.

Визија пројекта, а уједно и његов специфични циљ био је да БИТЕФ зона постане један од приоритета тзв. отворене културе и фокуса у оквирима дугорочних стратегија развоја градске општине Стари Град и града Београда. БИТЕФ зона би требало да буде један од примера решавања питања функционалности брэнда нашег града кроз трансформисање и (пре/поновно) именовање намене и функције појединих делова града или појединих објеката (Сквер Мире Траиловић), чиме би се стекли услови за општи јавни приступ и опште јавно учешће у уметничким догађајима.

Други специфични циљ БИТЕФ зоне јесте да омогући размену информација и садржаја из свог програма између учесника и публике, као и да се грађанима приреди незаборавно искуство које ће они на позитиван начин повезати са новим градским производом – првом БИТЕФ зоном и новим пратећим програмом Битефа.

Рад на пројекту Битеф зона

Рад на пројекту је започео током априла 2015. године. Програм прве БИТЕФ зоне, као нови стални програм БИТЕФ театра и нови пратећи програм фестивала одвијао се током првих петнаест дана септембра 2015. године, односно – пред почетак и током 49. Битефа,

У реализацији циљева, пошли смо од већ поменуте размене информација и садржаја између извођача-учесника и публике. У ту сврху смо “пронашли” јединствено место – заборављени и запуштени Сквер Мире Траиловић и пажљиво испланирали активности у којима ће учесници и публика уживати, с циљем да се Скверу Мире Траиловић да садржај који му и припада.

Како бисмо истакли нови производ, како би се у свести учесника и публике створила јасна повезаност између њих и догађаја, за почетак БИТЕФ зоне одабрали смо период – недељу дана пред почетак 49. БИТЕФА 2015. Најављујући 49. издање фестивала и указујући да је пред нама већ 2016. године и јубиларни 50. БИТЕФ, акценат у програмским садржајима смо ставили на осниваче Битефа – Миру Траиловић и Јована Ђирилова. Желели смо да нагласимо значај њиховог постојања, рада и јединствене, тако драгоцене задужбине, као и колика је част и наша одговорност да наставимо даље, јасно истакавши око какве осовине се дефинише нови производ како би се у свести јавности створила јасна повезаност између ње и догађаја. Избор локације, на који су смештене изнајмљене, али вешто издизајниране бина и трибине указују на скроман буџет који је био на располагању ауторкама за реализацију али и шаљу поруку у јавност колико је култура важна а колико јој је мало средстава доступно.

Настојали смо да удовољимо савременој публици која очекује одговарајућу удобност и комуникацију која би требало да прати и употпуњује догађај. Важно је да смо програм реализовали на отвореној сцени, испред

БИТЕФ театра, у центру града. У непосредној близини Сквера Мире Траиловић се налазе и остала места на којима се одигравао програм 49. Битефа, који је био и делом везан за програм БИТЕФ зоне, тако да су и учесници и публика могли да брзо и малтене пешице стигну у БИТЕФ зону. Међутим, и поред скромног буџета, и не знајући колико је тешко било направити све да изгледа тако како јесте, учесници и публика су врло брзо схватили да се налазе на месту које носи име жене која је у Београд довела свет и Београд одвела у свет. Било је важно да се програми прве БИТЕФ зоне одрже баш на овом месту и баш у одабраном периоду.

Битеф зона је у свом основном концепту осмишљена да може да „гостује“ и на другим локацијама (попут паркова, градских тргова, аеродрома, железничких станица итд.), обележавајући и потенцирајући их Битефовим најбољим одредницама у име бољитка нашег града уз поштовање приоритета које смо поставили у пилот БИТЕФ зони.

Када смо бирали датум, десило се да је датум изабрао нас. Када смо бирали период дана, климатски услови и скроман буџет су учинили да то буду послеподневни и вечерњи програми. Деца, млади, запослени, незапослени, пензионери ... окупљали су се и дружили – уз културу и добру енергију. Бесплатно – испред БИТЕФ театра.

Програм БИТЕФ зоне није код публике стварао осећај ужурбаности, имао је своју, посебну атмосферу која се градила од почетка са интересантним елементима и имала неколико врхунаца током трајања од дванаест дана. Трудили смо се да разноврсношћу не исцрпимо публику, већ да их уведемо кроз разговоре, отворене пробе, презентације и музичке садржаје у активну комуникацију. Такође смо креирали и невидљиву нит којом су програмски садржаји били повезани и следили један из другог.

Ко су били потенцијални посетиоци БИТЕФ зоне? БИТЕФ зона није стриктно била намењена одређеној структури посетилаца, већ се програм на идентичан начин понудио укупној јавности, тј. свим групама, односно сегментима посетилаца. БИТЕФ зона је у програмским садржајима била окренута и ка оној публици (уз подразумевану координацију, како се не би нарушила планирана програмска равнотежа) која није била из различитих разлога у могућности да прати остале свакодневне програме, а пре свега Главни програм 49. Битефа, а могла је да буде део БИТЕФ зоне.

Специфични допринос пројекта Битеф зона

БИТЕФ зона истражује, мапира, производи и укључује различите културно-уметничке садржаје који се дешавају под отвореним небом испред Битеф театра. БИТЕФ зона је, у оквиру својих скромних могућности, у свом првом издању и као суббренд у архитектури брэнда Битеф, понудом нових програма остварила:

- Позитиван имиџ места, што може да допринесе и квалитету живота посетилаца али и ширег аудиторијума догађаја,
- Додату вредност туристичкој понуди Града и градске целине Дорћол,
- Додату вредност бренду Битеф,
- Већу видљивост и публицитет Битефу,
- Утицај на животни стил, квалитет живота, однос према вредностима, социјалним и културним перспективама, улози и значају друштвених институција у окружењу појединца, локалне заједнице и појединца у њој,
- Допринос препознатљивог идентитета места и садржаја који се одвијају у њему,
- Потврђивању различитих група и прихватању нових идеја, обичаја, начина понашања, животних стилова и ставова.

БИТЕФ зона је на мапи нашег града од 49. БИТЕФА уцртана као једно од ”направљених нових места Београда” и место сусрета у јавном простору у коме у ширем смислу:

- указује на Београд као један од “отворених градова” света, који планирањем површина града у духу широког погледа на свет, и за разне сврхе, могу помоћи да се код грађана створи заједнички осећај припадања месту и посвећеност интеркултуралности.
- заједница (грађана) постаје витални елемент који детерминише физичку изграђеност, функцију и културни идентитет места
- јесте обједињена сама суштина вредности јавног простора између онога што јесте и његовог значења
- грађани, кроз интуитивно-креативне поступке, остварују право слободног коришћења места за активности које не улазе у конфликт са правима других група и индивидуа које га такође користе
- грађани имају право приступа без искључивања по основу економских и социјалних критеријума.

Наводимо само неке од потенцијала БИТЕФ зоне (Сквер Мире Траиловић)

- Атрактивност, јединственост, ексклузивност и садржајна опредељеност простора: целина (театар и сквер) делује и као пример прожимања културе и свакодневног живота.
- Степениште, као визуелно средишњи комуникацијски простор зграде, повезује стамбени и простор установе културе града Београда. Ова два простора не одустају од матичне намене, али постоје кроз симбиозу.
- Предметни простор се налази на самом рубу урбаног центра Београда, на углу Дринчићеве и Кнез Милетине улице, наставак је

Скадарлије, и делује уз сам високо фреквентни тржни центар Бајлонијеве пијаце.

- БИТЕФ театар је замишљен да делује као едукативна и експериментална уметничка платформа током целе године.
- Сквер Мире Траиловић испред БИТЕФ театра је у свом окружењу прави мали изазов за различите садржаје. Отварањем сталне БИТЕФ зоне (летње културне сцене) успели бисмо да Београђанима приушtimo један вешто и квалитетно издизајниран, изузетно пријатан и привлачан кутак у самом центру града који би био обележивач уметности и уметника Београда и промотер концепта Београд – креативни град. Најзад, као важну ставку у раду прве, односно пилот БИТЕФ зоне истичемо широки спектар и културну разноликоост учесника.

Закључак

Негујући културни идентитет и промовишући различитости кроз присуство културе, уметности и активно учешће заједнице, БИТЕФ зона жели да истакне неопходност, значај и допринос грађана за обликовање будућности нашег града и његове урбане културе. Трг, односно сквер који укршта, сусреће, доводи и одводи људе, тематски поставља у фокус заједницу/е око њега, садржајима који се тичу програмских потенцијала, као и оних естетских и културолошких, просторних и перцептивних, који у значајној мери одређују идентитет места.

Дакле, уз разумевање и подршку градске власти (задужених за организовање грађанског живота и урбаног простора) Београд је у 2015. години кроз БИТЕФ зону добио простор “под отвореним небом” отворен ка савременим сценским и перформинг арт формама. Публика тематски таргетирана ка позоришту (БИТЕФ театар као јасно дефинисан физички простор од 1989. године) реаговала је на БИТЕФ зону као нову јавну површину за међусобне сусрете отвореношћу и активним учешћем у садржајима које овај програм негује (представе, перформанси, отворене пробе, пројекције, презентације, трибине, дискусије, тематске вечери, концерти, свирке, џем сешни...).

Пулсирајући својим богатим културно-уметничким садржајима “под отвореним небом”, на Скверу Мире Траиловић давићемо се уметношћу у заједници – уметношћу заједнице (community art). Сви планирани програми у оквиру БИТЕФ зоне су усмерени на диверсификацију културних заједница у Београду и активности којима се групе уметника приближавају грађанима и заједницама са којима стварају уметничка дела или отварају процесе (радионице, предавања, разговори...) на теме које су значајне како за становнике те заједнице тако и за уметнике који су укључени у исте.

mr Vesna Bogunović, Jelena Stojanovic

Building Experience and Meaning Through Artistic Action in Urban Culture

Summary

Supported by the city government (responsible for organizing civic life and urban space) Belgrade in 2015 through BITEF zone has been given space "under the open sky" intended for modern stage and performing art forms. Audience, the matically targeted to the BITEF theater as clearly defined physical space since 1989, reacted to the BITEF zone as a new public space for encounters, displayed openness and active participation in the contents fostered by the program (plays, performances, open rehearsals, screenings, presentations, debates, discussions, themed evenings, concerts, gigs, jam sessions ...).

Key words: BITEF zone, BITEF theater, city government, modern stage.

Захвалност

БИТЕФ зона 49. БИТЕФА се захваљује на подршци граду Београду, Амбасади Швајцарске у Београду, компанији Монтероса д.о.о., власнику хотела Holiday Inn Express Belgrade City, Секретаријату за културу града Београда и јавним комуналним предузећима града Београда, пре свега ЈКП-у Градско Зеленило

На програмској и техничкој подршци захваљујемо се Милошу Латиновићу, Јелени Богавац, Милени Мињи Богавац, Славици Хинић, Јелени Кнежевић, Марку Кулићу, Марјану Накову, Марку Беркешу, Игору Марковићу, Културно-уметничком програму Радио телевизије Србије, Радио телевизији Војводине, Сањи Крсмановић Тасић, Љубици Бељански, Ирени Ристић, Стеријином позорју и уредништву часописа „Сцена”, Музеју позоришне уметности Србије, Зорици Пашић, Ренати Улмански, Александру Мандићу, Зорану Јовановићу, Бору Драшковићу, Љубиши Ристићу, Војиславу Воју Килибарди, Томасу Валграву (Thomas Walgrave), Агњешки Јакимијак (Agnieszka Jakimiak), Љубомиру Радивојевићу, Драгану Ђурковићу, Милољубу Владићу, Југославу Хаџићу, Душану Штрпцу, Александри Вељковић, Дари Ранчић, Јанку Цекићу, Урошу Младеновићу, Ђорђу Живадиновићу Гргуру, Јовану Здравковићу, Урошу Нововићу, Марку Панајотовићу, Андрији Гавриловићу, Милошу Чоловићу, Николи Радојичићу, Мирки Јанковић, Весни Радовановић, Бобану Јевтићу, Дому Омладине Београда, Ненаду Шугићу, Лидији Костелац, Александри Бабић, Владану Милошевићу, Горану Гавранчићу, Александру Маринковићу, Гаврилу Андрићу, Предрагу Мартиновићу, Мирославу Радовићу, Зорици Станковић, Зорици Обрадовић, Миљи Вуковић, Јовани Мијовић, Бисенији Мрдаковић, Рајку Ђукићу, Јелени Јанковић, Јелени Анђелковић, Ани Ђириловић, Драгани Дорословац, Александру Дуњићу, Сањи Љумовић, Нели Антоновић, Лидији Антоновић, Соњи Жугић, Маји Ђук, Александри Делић, Јовани Јањић, Дајани Николић, Тамари Повић, Александри Цветковић, Споменки Патковић, Николи Борљи, Маји Јовановић и предузећу Глобал Принт.